

КРИТИКЕ, ПРИКАЗИ, ИЗВЕШТАЈИ CRITIQUES, COMPTE-RENDUS, RECENSIONS

О ЛЕКСИКОНУ ДРАГОСЛАВА СРЕЈОВИЋА ИЗ АНТРОПОЛОШКОГ УГЛА

Археолошки лексикон, прво дело ове врсте у нас, заједно са *Лексиконем религије и мишова древне Европе* и *Речником ћечке и римске митологије*, чине особено лексикографско тројство Драгослава Срејовића, које садржи превасходно археолошке појмове и термине, али где је најпотребније, залази у сродне научне дисциплине, посебно антропологију.

Својим потенцијалним археолошким богатством, отвореношћу за многе идеје, *Лексикон* представља особену врсту штива, једну врсту извора за добро комуницирање и у антрополошкој науци, а може послужити и као помоћно средство за упознавање шире јавности са драгоценим знањем.

С дубоком тугом читам одреднице Драгослава Срејовића и његових једанаест сарадника, уобличене на зналачки, градитељски начин. Одајем огромно признање Срејовићу, за идеју и концепт *Лексикона*, на сажетој обради и тумачењима светских открића, Лепенски Вир, Гамзиград и сличних, са којима је живео, како сам вели, а открио их зато што је често имао храбрости да мисли другачије него што је то уобичајено. Тражио је одго-

воре на кључна питања тамо где их други нису или не би тражили. Овај концепт је задржао, свестан онога што има у руци, као праву ствар, као надахнуту идеју која мења, помера и доноси нова решења у науци. Као свестрани познавалац древних културних епоха, срејовић је, рекао бих, био предодређен да буде најбољи и највернији тумач праисторијских култура и да у њима, и оним које припадају класичним епохама, пронађе изненађујућу снагу стваралачких симбиоза.

Будући да се данас много говори и пише о антрополошким феноменима као универзалним, и да се с посебном пажњом суди о интердисциплинарним прилазима у науци, појава Срејовићевог *Лексикона* није без значаја.

Посматран из антрополошког угла *Лексикон* се доживљава на чудесан начин. Уочљиве су по нашем мишљењу две линије које теку упоредо, додружују се и преплићући на многим местима. Једна припада физичкој антропологији, с неопходним доказима које онемогућавају странпутице у истраживањима која се баве постанком човека, развојем људске врсте, функцијом човековог организма, па чак и ширењем и кре-

тањем раса и миграционим процеси-ма. Очигледно је да су еволуциони видови физичке антропологије остали базични.

Друга линија има особену физиономију и на једној њеној страни стоје археолошки докази који пружају одговоре на питања из културне антропологије, а на другој сноп археолошких чињеница које се у безбројним аналогијама могу посредно користити ради разумевања одређених проблема у области саме антропологије.

На овако смисленом антрополошком чину, уплетене су споне и нити антрополошких вредности које леже у духу људског бића и његових култура. Чињенички, остаје широки захват *Лексикона* у неким потезима којима су археолошки елементи транспоновани у мотиве, савремена народна предања, епове, топониме и слично, а нарочито у ритуале и ритуалну праксу, где се утемељиво исказују.

Срејовић је био у прилици да не само наслути, већ и потврди на материјалу, како ће у будућности доћи до јачег повезивања археологије са антропологијом. Наиме, археологија ће чврсто везати оно што је у прошлости (у једном раздобљу више, у другом мање) бити једна јединствена културна мисао и стварност. Захваљујући археологији, антрополог може добро да пројектује далеку прошлост да евентуално наслути како је нешто настало, како је до нечега дошло и како је, можда, кренуло да се развија.

Знатан број лексикалија разрађује Срејовићеву опаску да човек од почетка носи све начине мишљења, но, има ствари и сазнања која су дефинитивно игуљене са

ишчезавањем неких цивилизација, како у технологији, тако и у начину мишљења. Уосталом, човек није само правио своја оружја, станове, одећу и сл. То је било очигледно нешто више од случајних ћуди и рађено је саобразно друштвеној традицији потоњих епоха. Речено модерним језиком, суочени смо с једном врстом изразитог функционализма, па отуда археолошки предмет није изолован производ некаквог техничког инстинкта, већ се уклапа у шири културни контекст. За антрополошка изучавања данашње цивилизације неопходно је знати да су прадавни тесачи камена морали имати не само ножеве и секире, већ и уметност, језик, друштвене обичаје, и друго као еквивалент потпуне културе. Срејовић сматра да прављење секире или ма ког предмета подразумева много већу сложеност него сама њена функција. Човек не прави секиру само да би њоме обрадио дрво – јер он то може да чини на различите начине – већ да нешто створи по претходном концепту.

За ову прилику из *Лексикона* смо извукли само два наука битна за антрополошко разумевање.

Први гласи: археологија нам помаже да схватимо да постоји, не само овај, један тренутак у коме живимо, већ једна велика људска мудрост о томе да сви поседујемо једно време, које је велико, које је дуго и које нико не може да одузме.

Други гласи да: археолошки докази показују постојање промена у времену и простору. Пажљиво испитивање указује да оне карактеристике које се сматрају безмало непроменљивим – стало трпе промене. Неки детаљи се могу дуго задржати, али не може се сматрати да општи ком-

плекс културе може да остане непромењен за дуги временски период.

Непоуздано је претпоставити да аналогне културне појаве морају да буду историјски повезане. Нужно је у сваком случају захватити доказе историјске повезаности, који треба да буду утолико јачи уколико мање доказа имамо о скором или раном контакту.

Свакако за свестрану примену археологије у анропологији и обрнуто, потребно је познавање огромног броја чињеница, које налазимо у овом *Лексикону*, но, не можемо су-

дити само на основу њих, већ на основу далеко ширих извора, личних искустава, на основу размишљања, конструкција, што умногоме звиси од даровитости.

Треба захвалити свим сарадницима – писцима *Лексикона* и одати посебан омаж његовом неимару Драгославу Срејовићу. Наравно да ће у будућности *Лексикон* доживети допуњавања, материјална и теоријска, но, остајем уверен да такав посао може урадити само човек Срејовићевог знања, културе и несвакидашњег талента.

Београд 25. фебруар 1998.

Драгослав Антиоцијевић

Елеонора Петрова,
БРИГИТЕ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БАЛКАН ВО II И I МИЛЕНИУМ
ПРЕД Н.Е. Музеј на Македонија, Скопје 1996.

Када се, пре готово три деценије, појавила неизмерно значајна књига Фануле Папазоглу, *Средњобалканска њлемена у њредримско доба* (1969), стекло се у научној јавности уверење да је коначно пронађен прави пут за истраживање палеобалканских племена и народа. Године су, међутим пролазиле, а том - методолошки јасно оцртаном и добро утемељеном - стазом истраживачи готово да се нису запућивали. Археолози, палеолингвисти и историчари најчешће су избегавали такав истраживачки пут - упркос његовом исправном интердисциплинарном смеру и потенцијално вредним резултатима - вероватно због тегобности и мукотрпности. Срећом, Елеонора Петрова се није уплашила бројних замки и опасности које вребају на сваком кораку стазе ка цело-

витијем сагледавању палеобалканских племена, већ је смело одлучила да се посвети синтези о палеобалканским Бригима, једном од најзагонетнијих, али и најинтересантнијих древних балканских народа. Штавише, методолошки поступак обогатила је тиме што је велику пажњу посветила археолошком материјалу и археолошкој идентификацији палеобалканских популација, у првом реду Брига.

Са знатним искуством у проучавању палеобалканских народа, које је било очито већ у њеној претходној студији о Пеонцима (*Пајонскиџе њлемеџа и њајонскоџо краљство во II-I милениум њред н.е.* Macedoniae Acta Archaeologica 12, 1991, 9-130), Елеонора Петрова упустила се у интердисциплинарно проучавање Брига, палеобалканског